

Ομήρου, *Ιλιάδα*
«Η συνέλευση των Αχαιών»
(Ραψωδία Α, στ. 54-105)

I. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΙΔΕΕΣ

Λόγος Αχιλλέα:

- προσφωνεί τον Αγαμέμνονα
- επισημαίνει την κρισιμότητα της κατάστασης
- προτείνει να ρωτήσουν έναν μάντη ή ονειροκρίτη
- γνωρίζει πως αιτία του κακού είναι ο Απόλλωνας (επιδημικοί θάνατοι)
- αναζητά την αιτία του θυμού του Απόλλωνα (άστοχα ερωτήματα, στ. 65-68)
- ελπίζει στην εύνοια του θεού με βάση την αρχή της προσφοράς και της ανταπόδοσης

Λόγος Κάλχα:

- Πριν αρχίσει να μιλάει, ο ποιητής παρουσιάζει τη μεγαλόπρεπη εμφάνιση του Κάλχα.
- Είναι επιφυλακτικός, διστακτικός και διορατικός. Ζητά από τον Αχιλλέα να του ορκιστεί ότι θα τον προστατέψει από την οργή του ισχυρού άνδρα των Αχαιών. Αυτό έχει σκοπό να τον προστατεύσει από τον ενδεχόμενο εκνευρισμό του βασιλιά, μετά από όσα πρόκειται να του πει (ο μάντης). Η επικίνδυνη οργή των βασιλιάδων προς τους αγγελιοφόρους κακών ειδήσεων ήταν κοινός τόπος (κάτι που το συναντάμε συχνά), ιδίως στην τραγωδία. Ταυτόχρονα υπηρετεί την οικονομία του έργου (ανάμειξη του Αχιλλέα στην υπόθεση).
- Ο Αγαμέμνονας σωπαίνει παρά τον υπαινιγμό του Κάλχα («όταν θυμώσει στο μικρό νικά ο βασιλέας»), πράγμα που επίσης εξυπηρετεί την οικονομία του έργου. Ο Αγαμέμνονας θα μιλήσει αφού αναμειχθεί ο Αχιλλέας στην υπόθεση.

Απάντηση – διαβεβαίωση Αχιλλέα

- Προκλητική φράση του Αχιλλέα που λειτουργεί ως προσήμανση. «βαρύ κανείς το χέρι σου απάνω δεν θα βάλει... μήτε ο Αγαμέμνων που σήμερα των Αχαιών κανχάται ότι είναι ο πρώτος» (στ. 90-92)
- Ο Αγαμέμνονας πάλι σωπαίνει. Δεν πρέπει να δημιουργηθεί ένταση πριν ο Κάλχας αποκαλύψει την αλήθεια.

Αποκάλυψη Κάλχα

- Αναιρεί τα άστοχα ερωτήματα (στ. 94)
- Αποκαλύπτει την αιτία του κακού. Είναι προφητικός και αποκαλυπτικός.
- Προτείνει λύση: την επιστροφή της κόρης (άλυτρη, ανεξαγόραστη), αποστολή εκατόμβης
- «Τότε ίσως ίλεως γίνει (ο Απόλλωνας)» = τότε ίσως να μας λυπηθεί ο Απόλλωνας. Η ανταπόκριση του θεού δεν είναι δεδομένη.

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- **Ο ρόλος της Ήρας** («εθλίβονταν τους Δαναούς να βλέπει πως πεθαίνουν»):
 - **Οι θεοί επεμβαίνουν** στη ζωή των ανθρώπων: Η Ήρα παίρνει το μέρος των Αχαιών.
 - **Ανθρωπομορφισμός των θεών**: η Ήρα λυπάται με τις συμφορές των Αχαιών.Η Ήρα και η Αθηνά, εξαιτίας της προσβολής που τους έκανε ο Πάρις με την κρίση του δίνοντας το «μήλο της έριδος» στην Αφροδίτη βρίσκονται στο πλευρό των Ελλήνων.
- **Ο ρόλος της μαντικής και των ονείρων**: τόσο η μαντική τέχνη και τα όνειρα προέρχονται από τους θεούς («έρχεται και τ' όνειρο απ' τον Δία»)
 - Οι μάντιες ερμήνευαν γενικά τα σημάδια των θεών (οιωνοσκοπία ή ορνεοσκοπία: μαντική με βάση το πέταγμα των πουλιών, σπλαγχοσκοπία: μαντική με βάση τα σπλάγχνα των ζώων που θυσιάστηκαν, κλπ)· οι ιερείς ήταν υπεύθυνοι για τις τελετουργίες προς τους θεούς, αλλά και προφήτευαν μέσω των θυσιών· οι ονειροκρίτες προφήτευαν με βάση τα όνειρα τα οποία επίσης έστελναν οι θεοί.
 - Μάντιες, ιερείς, ονειροκρίτες θεωρούνται **ιερά πρόσωπα**.
 - Η αναφορά σε όλους αυτούς συγχρόνως δηλώνει την κρισιμότητα της κατάστασης, ώστε να απαιτείται με κάθε μέσο να αποκαλυφθεί η αιτία του κακού.
 - Ο Κάλχας ήταν οιωνοσκόπος. Τη μαντική του ικανότητα την όφειλε στον Απόλλωνα. Αυτός είχε προφητεύσει στην Αυλίδα την ανάγκη θυσίας της Ιφιγένειας.
- **Αρχή προσφοράς και ανταπόδοσης**: Οι άνθρωποι προσφέρουν θυσίες στους θεούς και τους χτίζουν ναούς και οι θεοί ανταποκρίνονται στα αιτήματά τους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΛΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

- Η Συνέλευση των Αχαιών γενικά είναι αδύναμη. Σημαντικός είναι ο ρόλος που διαδραματίζει ο Αχιλλέας.
- **Εκατόμβη**: θυσία εκατό βοδιών, δηλαδή πλούσια θυσία. Τα ζώα που σφαγιάζονται μπορεί να μην είναι βόδια, αλλά αρνιά και γίδια, όπως εδώ, και ίσως λιγότερα από εκατό.
- Η μαντική ως τελετουργία.

II. ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

- **Εννέα:** τυπικός αριθμός που σημαίνει μεγάλη ποσότητα. Οι τυπικοί ομηρικοί αριθμοί είναι συνήθως πολλαπλάσια του τρία. [πχ εννέα μέρες ο λοιμός που στέλνει ο Απόλλωνας πλήττει το στρατόπεδο των Αχαιών (Α, 54), εννέα μέρες κουβαλούν ξύλα για την πυρά του Έκτορα (Ω, 785), κλπ.] Ταυτόχρονα έχουμε **«συστολή του χρόνου»:** ο «χρόνος της αφήγησης» είναι μικρότερος από τον «χρόνο της ιστορίας». Μέσα σε μια γραμμή μαθαίνουμε τι γινόταν στο στρατόπεδο των Αχαιών για εννέα μέρες.
- **Η οικονομία του έπους:**
Η πολυήμερη καταστροφική επιδημία θα έχει ως αποτέλεσμα την πρωτοβουλία-ανάμειξη του Αχιλλέα, απαραίτητη στην οικονομία του έργου: α) Ο Αχιλλέας συγκαλεί τη συνέλευση των Αχαιών. Ο ποιητής θέλει να τον παρουσιάσει όχι μόνο ως πρώτο πολεμιστή μέσα στη μάχη, αλλά και ως άτομο με υπευθυνότητα και κύρος που αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και ενδιαφέρεται ενεργά για το καλό των Αχαιών.
β) Ο Αχιλλέας υπόσχεται με όρκο στον Κάλχα ότι θα τον προστατέψει, πράγμα που σημαίνει ότι ο Αχιλλέας εμπλέκεται όλο και περισσότερο στην υπόθεση.
- **Επιβράδυνση:** ονομάζεται η σκόπιμη καθυστέρηση στην εξέλιξη της υπόθεσης με την παρεμβολή δευτερευόντων στοιχείων (συνήθως μιας άλλης μικρής διήγησης ή εκτενών περιγραφών). Στο απόσπασμα αυτό η επιβράδυνση επιτυγχάνεται με:
 - τον αναλυτικό λόγο και τα άστοχα ερωτήματα του Αχιλλέα (9 στίχοι)
 - την αναλυτική παρουσίαση του μάντη Κάλχα (5 στίχοι)
 - τους δισταγμούς του Κάλχα (10 στίχοι)
 - τη δέσμευση του Αχιλλέα με όρκο στον Απόλλωνα (7 στίχοι)
 - την προφητεία του Κάλχα που αίρει τα άστοχα ερωτήματα και αποκαλύπτει την αιτία του κακού (8 στίχοι)
 Έτσι ο ακροατής-αναγνώστης οδηγείται σταδιακά στο κεντρικό θέμα της σκηνής: την αποκάλυψη της αιτίας του κακού (= λοιμού), που έχει πέσει στο στρατόπεδο των Αχαιών.
Σκοπός της επιβράδυνσης είναι να προκαλέσει την αγωνία και το ενδιαφέρον των ακροατών-αναγνωστών. Ταυτόχρονα εξυπηρετείται η οικονομία του έργου. Με τα άστοχα ερωτήματα, τους δισταγμούς του Κάλχα και τη δέσμευση του Αχιλλέα με όρκο, εμπλέκεται ο Αχιλλέας στην υπόθεση του έργου, πράγμα που θα οδηγήσει στη φιλονικία του με τον Αγαμέμνονα και στην περιφρονητική «οργή» του («μηνις του Αχιλλέα»), που είναι και το κεντρικό θέμα του έπους.
- **Τα άστοχα ερωτήματα:** λέγονται οι άστοχες υποθέσεις-ερωτήσεις που κάνει κάποιος για αυτό που θέλει να μάθει. Στη συνέχεια (συνήθως) όλες αυτές οι υποθέσεις-ερωτήσεις απορρίπτονται από τον ερωτώμενο, για να δοθεί έτσι έμφαση στη σωστή εκδοχή-απάντηση που δίνεται τελευταία. Οι ερωτήσεις αυτές χαρακτηρίζονται έτσι, γιατί παρά το πιθανό και εύλογο περιεχόμενό τους, αστοχούν στην επισήμανση της αλήθειας, που ενδιαφέρει στη συγκεκριμένη περίπτωση. Το πρόσωπο, επομένως, που απαντά πρέπει πρώτα να αναιρέσει μία μία τις δυνατότητες που πρόβαλε αυτός που ρωτάει, δίνοντας στο τέλος τη σωστή απάντηση. Στην προκειμένη περίπτωση τα άστοχα ερωτήματα λειτουργούν ως στοιχείο επιβράδυνσης.
- **Επική ειρωνεία:** (στ. 63-68) Οι ακροατές-αναγνώστες ήδη γνωρίζουν το αίτιο του θανατικού, ενώ οι Αχαιοί το αγνοούν και μέσω του Αχιλλέα απευθύνονται στον μάντη Κάλχα για τους το αποκαλύψει.
- **Στερέοτυπα ή τυπικά επίθετα:**
γοργοπόδης Αχιλλεύς, η Ήρα η Λευκοχέρα, δίφιλε Πηλείδη, λαμπρομάτα κόρη, μακοβόλου Φοίβου, κλπ.

III. ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ:

Ο Κάλχας παρουσιάζεται:

- με μεγαλόπρεπη εμφάνιση
- διορατικός, προφητικός, αποκαλυπτικός
- επιφυλακτικός και διστακτικός
- Δεν εμπλέκεται σε σύγκρουση με τον Αγαμέμνονα (α. διότι είναι ιερό πρόσωπο και ο ποιητής δε θέλει να τον εκθέσει και β. για να εξυπηρετηθεί η οικονομία του έργου, δηλαδή να αναμειχθεί ο Αχιλλέας)

Ο Αχιλλέας

- αναλαμβάνει πρωτοβουλία και δράση: συγκαλεί τη συνέλευση
- διαβεβαιώνει με όρκο ότι θα προστατεύσει τον Κάλχα, πράγμα που δείχνει ότι αναλαμβάνει ευθύνη ενώ εμπλέκεται ολόενα και περισσότερο στην υπόθεση
- δε διστάζει να εναντιωθεί στον πρώτο των Αχαιών (επιδεικνύει τόλη όχι μόνο στη μάχη αλλά και σε πολιτικά ζητήματα)
- προκλητικά λόγια για τον Αγαμέμνονα